

A pásztói Alapítványi Margit Kórház megalapítása

BEVEZETÉS

Egy település életében mindig vannak olyan események, amelyek hosszú időre meghatározzák a mindennapokat. Pásztón minden bizonnyal ilyen esemény lehetett az, amikor megnyitotta kapuit az Alapítványi Margit kórház. Vass József szerint ez 1908. szeptember 28-án történt.¹ A megnyitás időpontja azonban vitás kérdés, ugyanis Varga Lajos és Szabó István 1909. szeptember 28-ára teszi azt.² Mindketten a helyi sajtóra hivatkoznak, hiszen a *Pásztói Hírlap* 1909-es számaiban több utalás is van arra vonatkozóan, hogy a kórház megnyitása közeleg, tehát ez elvben kizárja, hogy Vass 1908-as dátuma legyen a helyes, hiszen korabeli lapról van szó. Ugyanakkor látni kell, hogy a *Belügyi Közlöny* 1908. november 28-án már létező kórházként fogalmaz az intézményről, sőt, annak ápolási díját is meghatározza, tehát ennek alapján feltételezhető, hogy működő kórházzal van szó. A közlöny szövege: „A belügyminister a Heves vármegyei Pásztó községben lévő alapítványi »Margit« kórházat nyilvánossági jelleggel ruházta fel és ápolási díját az 1909. év végéig terjedő időre 1 korona 80 fillérben állapította meg.”³ A miniszteri rendeletről hírt adott a *Földművelési Értesítő* 1908. évi 49. száma és azonos szöveggel Az *Ujság* című lap 1908. november 26-án megjelent száma is. 1909 júliusában a kórház portómentességet kap, rendeletében a miniszter szintén arra hivatkozik, hogy a kórház nyilvános jellegű.⁴ Ez a dátum tehát szintén 1909. szeptember 28-a előtt van. 1907 nyarán már arról olvashatunk a *Pásztói Hírlapban*, hogy: „A kórház építése nagyon előrehaladt. A falak teljesen fel vannak építve s így már tetőre vár.

Mint értesültünk, az épület csak a jövő évben lesz teljesen készen.”⁵ Ugyancsak érdemes utalni az 1907 szeptemberében megjelent írásra, amely már arról szól, hogy a belső munkálatok hamarosan megkezdődnek és az épület 1908 tavaszán használatba vehető, ezért akár reális is lehetne a Vass József által említett dátum.⁶ A település és maga az intézmény egyébként 1908-at tekinti alapítási évnek, fel-

A pásztói Alapítványi Margit Kórház (Forrás: <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0010/11.html>)

1 Vass József: Pásztó története. K. n., Gyöngyös, 1939. 89.

2 Varga Lajos: A pásztói plébánia története. Jel Kiadó, Budapest, 2015. 63. és Szabó István: Pásztó története. Magánkiadás, Pásztó, 2016. 247.

3 Belügyi Közlöny 1908. évi 50. szám. Magyar Királyi Belügyministerium, Budapest, 1908. 473.

4 Posta és Távirida Rendeleték Tára 1909. 37. szám. Kereskedelemügyi M. K. Minister, Budapest, 1909. 357–358.

5 Pásztói Hírlap I. évfolyam (1907) 29. szám 3.

6 Pásztói Hírlap I. évfolyam (1907) 38. szám 2.

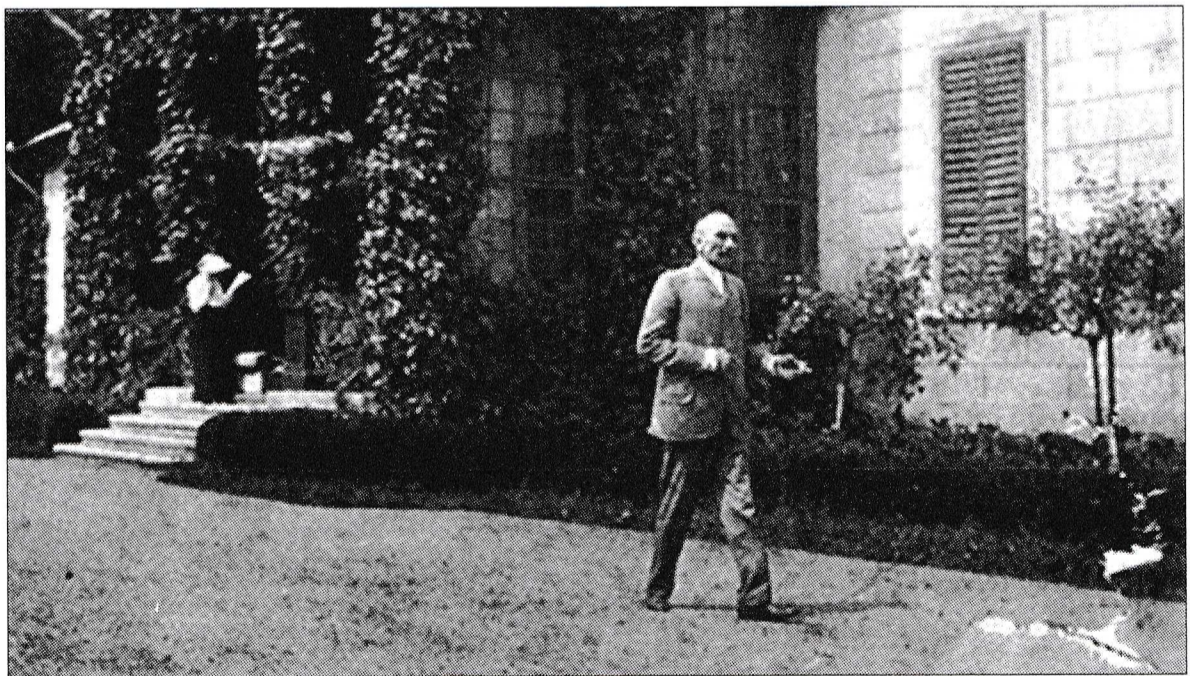
tehetően Vass József művének nyomán.⁷ A kérdést a Heves vármegye állapotáról szóló alispáni jelentések döntik el, ugyanis az 1908-as évről szóló jelentés nem említi a pásztói kórházat, az 1909-es viszont igen, s a megnyitás dátuma ebben is 1909. szeptember 28.⁸ Így a források összevetéséből egyértelművé válik, hogy a közkeletűen elfogadott megnyitási dátum téves, valójában a kórház egy évvel később kezdte meg a működését.

A megnyitás dátumától függetlenül azonban a kórház alapítása nem volt zökkenőmentes, az ötlettől a megvalósulásig hosszú időnek kellett eltelnie, s az alapítók, ifj. gróf Almásy Kálmán és gróf Keglevich Margit éveken át küzdöttek azért, hogy létrehozzák az intézményt, amely jelentősen javított a környék egészségügyi ellátásának színvonalán.

Rövid írásunkban ezt az egyetlen problémát, a kórház megalapításának folyamatát és körülményeit igyekszünk megvizsgálni. Jelentőségét jól mutatja, hogy alapítása után a környék egyetlen közkórházként működött, így nagyon fontos szerepet töltött be a közegészségügyben.

AZ ALAPÍTÁS GONDOLATA ÉS AZ ALAPÍTÓK

Az alapító Almásy grófok családja valódi filantrópokból állt. Gróf Almásy Ignác például így inti utódait az 1821 szeptemberében kelt végrendeletében: „*Istenfélők, jó katolikusok, alázatosak, adakozók, királyunkhoz hívek, okosan mérsékletes hazafiak legyenek [...] és egymást szeressék!*”⁹ Az utódok megfogadták a tanácsot és birtokaikon igyekeztek jótékonykodni, a szegények sorsát megkönnyíteni. Most azonban csak egyetlen dologra, a pásztói kórház megalapítására kell a figyelmünket fordítani. A kórház felállításának gondolata már a XIX. században megjelent, ugyanis Goczigh Károly pásztói plébános 1849-ben egy felállítandó ispotályról írt egyik levélben, de már korábban is tettek alapítványokat egy szegényház javára, amelyből később kórház válhatott.¹⁰ Id. gróf Almásy Kálmán a XIX. század végén szintén alapítványt tett a kórház javára.¹¹ Látszik tehát, hogy a kórház megalapításának gondolata sokakban felmerült és tettek is ezért, de a végső megvalósítás egy újabb Almásy grófra, az idősebb Almásy Kálmán unokaöccsére, ifjabb Almásy Kálmánra és feleségére, gróf Keglevich Margitra várt. Természetesen rajtuk kívül még sokan tettek a kórház megalapításáért kisebb-nagyobb összegű adományaikkal, alapítványikkal, de terjedelmi okokból nem sorolhatjuk fel az adakozók neveit.

*Ifjabb gróf Almásy Kálmán pásztói kastélya előtt
1910 körül (Forrás: Fodor Miklós Zoltán:
Pásztói évszázadok. Kiállításkatalógus, 2007)*

7 Forrás: http://www.pkorhaz.hu/home/view_page/korhaz_tortenet_oldal (Utolsó elérés: 2018. 06. 25.)

8 Magyar Nemzeti Levéltár Heves Megyei Levéltárának könyvtára: Majzik Viktor, Heves vármegye alispánjának jelentése Heves vármegye 1908. évi állapotáról és Majzik Viktor, Heves vármegye alispánjának jelentése Heves vármegye 1909. évi állapotáról. 35.

9 *Almássy Dénes: A zsadányi és törökszentmiklósi Almásy grófok.* Magánkiadás, Kétegyháza, 1903. 81.

10 *Varga Lajos* i. m. 60.

11 *Varga Lajos* i. m. 60–61.

AZ ALAPÍTÁS

Az alapítás szempontjából első jelentős lépést ifjabb gróf Almásy Kálmán és gróf Keglevich Margit kezdeményezésére a kórházi bizottság elnöke tette meg. Gróf Kreith Gyula a magyar királyi pénzügyminiszterhez fordult annak érdekében, hogy tárgysorsjátékot rendezhessenek a kórházi alap javára. A miniszteri döntés 1900. november 29-én született meg, s 1300 darab 50 filléres sorsjegy kibocsátását engedélyezte, a jótékony cél miatt adómentesen. A sorsolást 1901. január 6-ára tűzték ki, tehát a XX. század hajnalán jótékonyági célú sorsolást tartottak a kórház megépítésének érdekében. Ezzel szinte párhuzamosan, Almásy gróf is kérelemmel fordult a pénzügyminiszterhez, az ő kérésére 1901. január 3-án született válasz, amelynek értelmében 10 000 darab 50 filléres sorsjegyet bocsáthattak ki. Ezek sorsolását pedig 1901. március 3-ára tűzték ki.¹² Alig 2 hónap leforgása alatt tehát két jelentős sorsolást is tartottak a nagy cél érdekében.

A pásztói kórház ügye a vármegye támogatását is élvezte. 1901. október 16-án a betegápolási alap terhére 3000 koronát adományoztak Pásztó községnek a kórház javára azzal, hogy az 1900. évi zárszámadás utáni maradék terhére fizethető ki az összeg. A kifizetésre végül 1901. március 2-án adott engedélyt a főszámvevői jelentés. Pásztó község Hován József kanonokot bízta meg az összeg átvételével, s végül 1901. április 12-én terjesztették be az összeg átvételét igazoló nyugtát.¹³

A következő nagy lépés az építkezéshez szükséges területek megszerzése volt. Ezek egy részét gróf Almásy Kálmán vásárolta meg, más részeket viszont kisajátítottak. A gróf volt a kisajátítások kezdeményezője és fővédnöke is, ő folytatta le a szükséges egyeztetéseket. Részletesen ismertek a kisajátított ingatlanok és azok tulajdonosai is, de témánk szempontjából ezek kevésbé fontos részletek, így terjedelmi megfontolásokból eltekintünk ezek bemutatásától. Fontos azonban, hogy 1901. december 21-én döntött a község a kisajátításról, ezt a kereskedelmi miniszter 1902. május 24-én hagyta jóvá, s csak ezután kezdődhetek meg a tárgyalások. Hosszas egyeztetéseket követően 1903. október 19-én jelentette a község, hogy sikerült megállapodnia az érintett tulajdonosokkal a kisajátításról és a vételárakról is. A vonatkozó szerződések jóváhagyására 1903. december 18-án került sor, tehát csaknem 2 éven át tartott a folyamat.¹⁴

Rendelkezésre álltak tehát a szükséges ingatlanok és jelentős összegek gyűltek össze a különböző alapokban a kórház javára, de a majdani intézmény sorsa még ekkor is kérdéses volt. Pásztó községe ugyanis nem akarta, s nem tudta vállalni a községi jelleget, azaz a kórház fenntartásának terhét. 1906. augusztus 25-én a kórházi alap vagyona már 49 960 korona 5 fillér volt. Pásztó község képviselői elismerték, hogy szükség van a kórházra, de a terheket nem vállalták. Magánúton nyert értesülés alapján reményt láttak arra, hogy egy alapítványi kórház állami segílyt kaphat, ezért azt kezdeményezték, hogy a kórház jellege ne községi, hanem alapítványi legyen.¹⁵ Meg kell jegyezni, hogy a község és a kórházi alap vezetése között számos konfliktust okozott a kórház fenntartása érdekében kivetett 2%-os pótdadó, amelynek megfizetését a község sokszor megtagadta, holott képviselőtestületi és bírósági határozatok kötelezték a fizetésre.¹⁶

12 Magyar Nemzeti Levéltár Heves Megyei Levéltára (a továbbiakban: MNL HML) IV-404/a/64/7100/1900.

13 MNL HML IV-404/a/63/5168/1900.

14 MNL HML IV-404/a/83/508/1904.

15 MNL HML IV-404/a/104/13529/1906.

16 MNL HML IV-404/a/152/4405/1916.

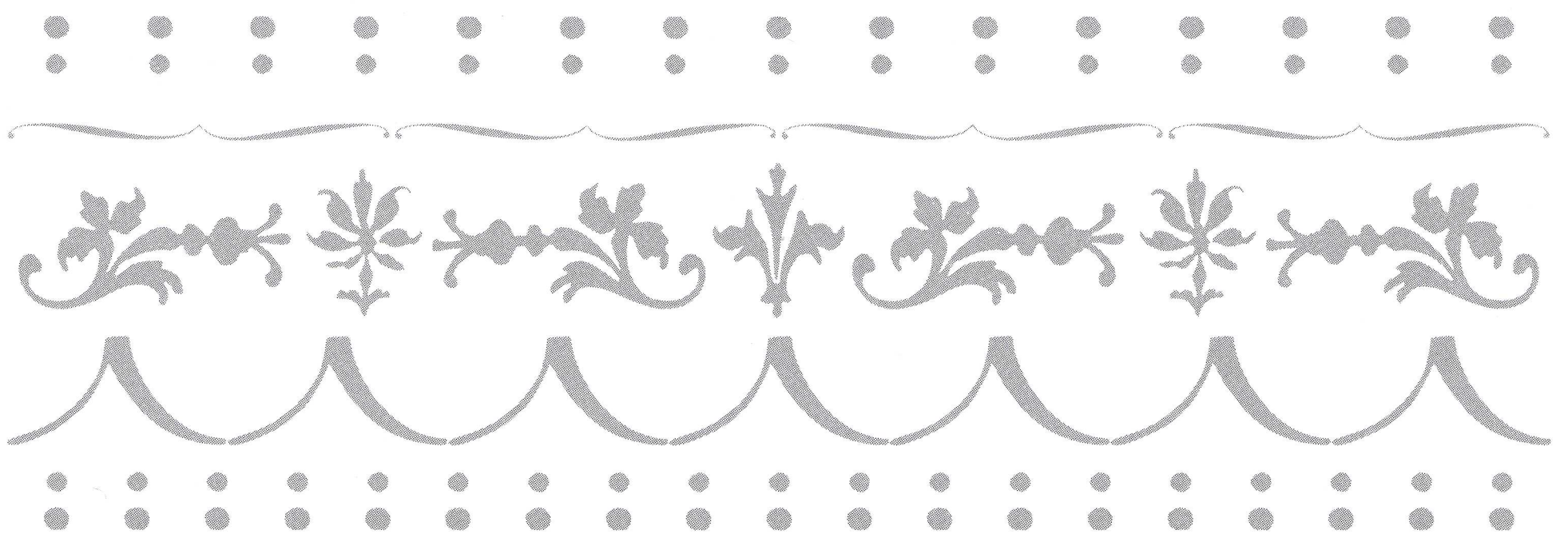
Egy évtizeddel később végezték el a Margit Kórház vizsgálatát, s a vizsgálati dokumentációban számos nagyon értékes iratra bukkanhatunk. Ki kell emelnünk ezek közül a kórház alapítólevelét, amelyet gróf Almásy Kálmán jegyzett alapítóként 1906. október 1-jén. Ezt az alapítólevelet 1907. január 14-én hagyta jóvá a vármegye, január 25-én pedig a belügyminiszter. Az alapító ebben a dokumentumban úgy fogalmaz, hogy a kórházi vagyont alapját a feleségével 1902. október 1-jén kezdett adománygyűjtés adja. Az alapítvány, így a kórház célja az alapítólevél alapján felekezeti különbségek nélkül kezelni minden beteget. Az ápolásra az eredeti tervek szerint apácákat alkalmaztak volna, azonban 1906. december 20-án egy miniszteri leirat felhívta a figyelmet arra, hogy világi ápolókra is szükség lesz a kórház működtetéséhez. Ugyancsak ebből az iratanyagból tudjuk meg azt, hogy a kórház épületének terveit 1907-ben terjesztették be.¹⁷ A *Pásztói Hírlap* 1907 márciusában már arról adott hírt, hogy a terveket elfogadták, s az építkezést a jó idő beálltával megkezdik.¹⁸ Mint láttuk, 1907 nyarára a falak már álltak is.

Szintén nagyon értékes forrásunk a majdani kórház tervezett működésére nézve annak házirendje, amely 1907. november 9-én kelt. Ebből kiderül, hogy a kórházban férfi és női osztályok is működtek, illetve az is, hogy lehetőség volt magánszoba bérlésére, amelynek díja napi 4 korona volt, melyet 14 napra előre kellett megfizetni.¹⁹

ÖSSZEGZÉS

A fentiekből látszik, hogy az Alapítványi Margit kórház ügye hosszú évtizedeken át nagyon sokakat foglalkoztatott. Kétség sem fér hozzá, hogy Pásztó fejlődésének szempontjából meghatározó fontosságú az intézmény létrejötte, hiszen nagyon komoly fejlődést indított el a településen. A kórházzal együtt további infrastrukturális fejlesztésekre is szükség volt, többek között útépítésre és villamosításra. Erről is hírt adott a helyi sajtó.²⁰ A pásztói kórház megépítése tehát egy olyan hatalmas vállalkozás volt, amely meghatározóvá vált a település mindennapjaiban és jövőjében egyaránt.

Gortva János

17 MNL HML IV-404/a/152/4405/1916.

18 *Pásztói Hírlap*. I. évfolyam (1907) 10. szám 5.

19 MNL HML IV-414/9/81.

20 *Pásztói Hírlap* I. évfolyam (1907) 41. szám 3.